

УДК 351.751:070

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.41>

Манжула А.А.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID ID: 0000-0003-4662-9376*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЛОГІНГУ ЯК ОДНОГО З АСПЕКТІВ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Одним із ключових прав, закріплених як у міжнародних правових актах, так і в національному законодавстві, є право на інформацію. Згідно зі статтею 34 Конституції України, кожна людина має право на свободу думки і слова, а також на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Це право включає можливість вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в будь-який інший спосіб за власним вибором. Водночас, реалізація цих прав може бути обмежена законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, охорони здоров'я населення, захисту репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню конфіденційної інформації, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [1].

На практиці це означає, що блогери в Україні мають законне право ділитися своїми думками та інформацією через свої блоги. Наприклад, під час нещодавніх виборів один із популярних українських блогерів висвітлював проблеми прозорості та чесності виборчого процесу, збираючи та публікуючи інформацію про порушення. Його діяльність допомогла привернути увагу до цих питань і спонукала до розслідування з боку відповідних органів. Однак, якщо блогер при цьому поширює неправдиву інформацію або

наклепи, його діяльність може бути обмежена законом, щоб захистити права інших людей і підтримати громадський порядок.

Європейська конвенція з прав людини та основоположних свобод гарантує кожному право на свободу вираження своїх поглядів. Відповідно до статті 10 цієї Конвенції, «кожен має право на свободу вираження. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, отримувати та передавати інформацію та ідеї без втручання з боку державної влади і незалежно від кордонів»[2].

Наприклад, блогерка з України, яка висвітлює екологічні проблеми, використовує своє право на свободу вираження поглядів для інформування громадськості про забруднення місцевої річки. Вона публікує статті, фотографії та відео, які демонструють екологічні порушення з боку місцевих підприємств. Завдяки її активності, громадськість дізнається про проблему, і це призводить до ініціювання розслідування з боку екологічних служб. Це яскравий приклад реалізації права на свободу вираження поглядів, гарантованого статтею 10 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод, а також українським законодавством.

Про важливість свободи вираження поглядів та інформації йдеться і в Декларації Комітету міністрів Ради Європи «Про свободу вираження поглядів та інформації», ухваленій на 70-й сесії 29 квітня 1982 року. У цьому

документі, з посиланням на статтю 10 Європейської конвенції з прав людини, підкреслюється захист прав кожного, незалежно від кордонів, на самовираження, пошук, одержання і поширення інформації та ідей з будь-якого джерела [3].

Прикладом слугує український блогер, який спеціалізується на викритті корупційних схем, використовує своє право на свободу вираження, щоб оприлюднити факти про зловживання посадовців. Він збирає інформацію з різних джерел, проводить журналістські розслідування та публікує результати своїх досліджень у блозі. Завдяки його діяльності, суспільство отримує доступ до важливої інформації, яка в іншому разі могла б залишитися прихованою. Це не лише сприяє прозорості й підзвітності влади, але й підсилює роль блогінгу як важливого аспекту сучасної журналістики, що захищений як національним законодавством, так і міжнародними правовими актами.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про інформацію», кожен має право на доступ до інформації, що включає можливість вільного отримання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Стаття 22 цього закону визначає, що масова інформація є такою, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб, а засоби масової інформації – це засоби, призначені для публічного розповсюдження друкованої або аудіовізуальної інформації. Закон передбачає гарантії діяльності засобів масової інформації та журналістів, а також відповідальність за порушення законодавства про інформацію, яка може призвести до дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної або кримінальної відповідальності відповідно до законів України [4].

Згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації», будь-яка особа має право вільно копіювати, публікувати, поширювати та використовувати публічну інформацію у формі відкритих даних, з обов'язко-

вим посиланням на джерело її отримання. Ця інформація може бути використана в комерційних цілях, поєднана з іншою інформацією або включена до складу власного продукту [5].

Незважаючи на наявність розгалуженої законодавчої бази, на практиці виникає багато питань щодо правового статусу суб'єктів інформаційних відносин, їхніх прав та обов'язків, що зумовлено швидким розвитком інформаційних технологій, зокрема у сфері комунікацій. У сучасних умовах, поряд з професійними засобами масової інформації, активну роль у інформаційних відносинах в Інтернеті відіграють звичайні користувачі, які створюють власні блоги. Ці блоги часто мають таку ж кількість відвідувачів, як і традиційні інформаційні сайти. Завдяки діяльності блогерів, інформаційний обмін набув нового виміру, сприяючи формуванню блогосфери як невід'ємної частини інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто відзначити, що певні аспекти блогосфери вже досліджувалися в наукових працях таких вчених, як І. Артамонова, Л. Городенко, С. Демченко, А. Досенко, О. Карпенко, Ю. Половинчак, В. Різун, І. Тонкіх, О. Чекмишев, Л. Ярошенко, Р. Крейг, К. Віліс, К. Пейн та інші.

Однак питання правового регулювання діяльності блогерів в Україні залишаються недостатньо вивченими, хоча ця сфера набуває все більшого значення в суспільстві. Це, на нашу думку, вимагає вдосконалення правових механізмів, що забезпечують свободу масової інформації в державі. Серед українських науковців, які займаються цією проблематикою, можна також виділити роботи О. Волошиної, П. Лазорука, В. Шевченка, М. Ковальчука, Л. Савченка та інших. Їхні дослідження допомагають глибше зрозуміти та вирішити актуальні питання правового регулювання блогінгу в Україні.

Мета статті - проаналізувати існуючі правові норми, що регулюють діяльність блогерів в Україні, виявити прогалини та проблеми

в чинному законодавстві, а також запропонувати шляхи вдосконалення правових механізмів для забезпечення ефективної діяльності блогерів як сучасних журналістів. Стаття спрямована на вивчення ролі блогінгу в медіапросторі, оцінку впливу блогерів на суспільство та визначення необхідності інтеграції блогерської діяльності в правове поле України з урахуванням міжнародних стандартів свободи слова та інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останніх двох десятиліть в Україні виникло та почало активно розвиватися нове явище в інформаційній сфері - блогінг, який став неодмінною складовою сучасного медійного простору. У медійному просторі з'явилися нові терміни, такі як блог, блогосфера, блогер. Як правильно відмічає А.К. Досенко, традиційні ЗМІ, що історично займали певну інформаційну нішу, сьогодні змушені ділити її з блогами і блогерами. Нові масові засоби комунікації в короткий історичний період продемонстрували свій значний потенціал та пріоритет, тому не дивно, що вони стали предметом досліджень відомих учених із різних країн. Блоги та традиційні ЗМІ, діючи у спільному інформаційному полі, будуть і надалі взаємодіяти, доповнювати один одного, використовувати схеми та принципи роботи для вдосконалення своєї діяльності [6].

В науковій роботі О. Карпенка «Блогер як медіа особа» акцентується на тому, що інформаційні технології стають все більш важливим фактором у розвитку суспільства загалом та життя кожної окремої людини. Він особливо підкреслює, що одним з найновіших явищ у цій сфері є блоги, або онлайн-щоденники в Інтернеті. Для України це явище також має вагомий роль у формуванні суспільної думки та інформаційного простору [7].

За висловами О.В. Чекмишева та Л.А. Ярошенко, блог можна визначити як особистий онлайн-щоденник, що знаходиться на власному або партнерському веб-сайті або на окремому, включаючи персо-

нальний, веб-сайт. Основний зміст блогу складають особисті записи автора, які регулярно додаються у зворотньому хронологічному порядку, з останнім записом у верхній частині. Ці записи доступні для всіх користувачів та мають специфічний інформаційний або інформаційно-аналітичний стиль, що дозволяє регулярно поширювати в Інтернеті та соціальних мережах інформацію, аналітичні коментарі або особисті емоційні висловлювання, а також взаємодію з користувачами шляхом коментування та публікації зображень або мультимедіа [8].

Погоджуючись з І.Тонкіх, можна відзначити, що на сьогодні блоги стали, можливо, найпопулярнішою та найбільш перспективною формою інтерактивного спілкування, що забезпечується різноманітними формами взаємодії, такими як обмін думками, рейтинги публікацій, оцінки та коментарі, кількість яких визначає резонанс публікації. Можливість коментування та постійний зв'язок з аудиторією є однією з необхідних умов для існування блогу, оскільки нецікавий блог втрачає читачів та припиняє своє існування. Тривалість існування блогів в значній мірі залежить від мети автора та рівня їх усвідомлення. Наприклад, в Україні існують блоги, які активно обговорюють політичні, соціальні та культурні питання, сприяючи формуванню громадської думки та створюючи платформу для вільного обміну думками [9].

Переваги блогів порівняно з традиційними веб-сайтами досить різноманітні і включають в себе низку факторів. Блоги, як правило, мають постійно оновлюваний контент, що дозволяє користувачам завжди отримувати свіжу і актуальну інформацію. Організація інформації в блогах зазвичай проста і логічна, оскільки вона подається в хронологічному порядку [10].

Прикладом може бути блог політичного аналітика, який регулярно публікує свої думки та аналізи на політичні теми. Через постійне оновлення контенту його блог завжди привертає увагу читачів та стає цінним джерелом інформації.

Крім того, блоги добре сприймаються пошуковими системами, що дозволяє їм привертати більше трафіку та робить їх більш доступними для широкого кола користувачів. Це може призвести до підвищення іміджу автора блогу та сприяти розвитку його особистого бренду.

Правове регулювання блогінгу є невід'ємною частиною сучасної журналістики, особливо на території України, де блогінг стає все більш популярним і впливовим медіаформатом. Давайте розглянемо детальний аналіз цього питання, підкріплений законодавчою базою України.

1. *Закон України «Про доступ до публічної інформації»*: Цей закон визначає права і обов'язки громадян на отримання і розповсюдження інформації, включаючи блогінг. Він надає громадянам право на створення та поширення блогів як джерела інформації.

2. *Закон України «Про інформацію»*: Цей закон регулює відносини в інформаційній сфері, включаючи діяльність блогерів. Він встановлює вимоги до зберігання, поширення та захисту інформації, що стосується інтересів громадян.

3. *Закон України «Про друковані засоби масової інформації» та «Про радіо і телебачення»*: Ці закони встановлюють правила щодо державної реєстрації та ліцензування засобів масової інформації, включаючи онлайн-платформи та блоги, якщо вони відповідають критеріям засобів масової інформації.

4. *Закон України «Про захист персональних даних»*: Оскільки багато блогерів обробляють особисті дані своїх читачів, цей закон важливий для захисту приватності користувачів та встановлення відповідних правил обробки особистих даних.

5. *Кримінальний кодекс України*: У разі порушення законодавства у сфері блогінгу, наприклад, щодо поширення неправдивої інформації або порушення авторських прав, застосовуються відповідні кримінальні санкції.

Ці законодавчі акти утворюють основу для правового регулювання блогінгу в Україні.

Вони визначають права та обов'язки блогерів, встановлюють механізми захисту прав інтернет-користувачів та визначають відповідальність за порушення законодавства у сфері медіа.

На тлі швидкого розвитку інформаційних технологій та поширення Інтернету блогінг стає все більш впливовим медіаформатом, який використовується як професійними журналістами, так і звичайними користувачами для висловлення своїх думок та ділиться інформацією.

В Україні існують законодавчі акти, які регулюють діяльність блогерів, такі як закони про доступ до публічної інформації, про інформацію, про друковані засоби масової інформації, а також про захист персональних даних. Ці закони встановлюють права та обов'язки блогерів, механізми захисту інтересів користувачів та відповідальність за порушення законодавства.

Разом із зростанням популярності блогів виникають нові виклики, пов'язані з масовістю та різноманітністю інформації, що публікується в мережі. Забезпечення якості та достовірності інформації, захист прав інтелектуальної власності та приватності користувачів – основні завдання, які потрібно вирішувати в контексті правового регулювання блогінгу.

У загальному, правове регулювання блогінгу в Україні є важливим аспектом сучасної журналістики. Його вдосконалення та адаптація до швидкозмінних технологічних та соціокультурних реалій вимагають уваги як з боку законодавців, так і з боку професійних журналістів та користувачів мережі.

Висновки. Отже, блогінг стає все більш впливовим медіаформатом, який дозволяє як професійним журналістам, так і звичайним користувачам активно висловлювати свої думки та ділитися інформацією.

Зростання популярності блогів породжує потребу у встановленні чітких правил та механізмів контролю за їх діяльністю, що має бути відображено в законодавстві.

Законодавчі акти України, такі як Закон «Про захист персональних даних» та «Про авторське право і суміжні права», надають певний захист прав та інтересів як блогерів, так і користувачів. Однак існують ситуації, які показують необхідність удосконалення цих законів.

Наприклад, деякі блогери порушують права на конфіденційність, публікуючи особисту інформацію про інших без їхньої згоди. Це може становити загрозу приватному життю та безпеці осіб, про яких згадується. Прикладом може бути ситуація, коли блогери публікують фотографії чи відео з місць подій без забезпечення анонімності людей, які потрапили в об'єктив камери. Це може призвести до негативних наслідків для їхньої приватності та безпеки.

Ще одним прикладом є порушення авторських прав, коли блогери використовують контент інших авторів без їхнього дозволу

або не вказують джерело інформації. Це може призвести до втрати авторських винагород та негативно позначитися на визнанні та кар'єрі творців контенту.

Такі ситуації підкреслюють потребу у вдосконаленні законодавства, щоб забезпечити адекватний захист прав інтернет-користувачів у сучасному інформаційному середовищі.

Розвиток блогінгу в Україні відкриває нові можливості для взаємодії з аудиторією, підвищення іміджу та розширення кола інтересів. Проте, з цим пов'язані і виклики, такі як забезпечення якості та достовірності інформації, захист прав користувачів та боротьба з фейками.

Отже, правове регулювання блогінгу в Україні є важливим аспектом сучасної журналістики, який вимагає уваги та дієвих заходів з боку законодавців та професіоналів медіа-сфери.

Анотація

Стаття аналізує правове регулювання блогінгу як одного з аспектів сучасної журналістики на території України. Висвітлюються правові аспекти статусу, діяльності та відповідальності блогерів, включаючи їхній вплив на медіа-простір та суспільство. Розглядаються як вітчизняні, так і міжнародні правові норми, що регулюють діяльність блогерів, зокрема законодавчі акти, наукові джерела та практичні приклади.

Особлива увага приділяється аналізу існуючих правових механізмів захисту блогерів, їхньої ролі у забезпеченні інформаційної безпеки, а також необхідності модернізації правового регулювання для відповідності сучасним викликам. Досліджуються також питання відповідальності блогерів за поширення недостовірної інформації та порушення етичних норм журналістики.

У статті пропонуються шляхи покращення правового регулювання діяльності блогерів з метою забезпечення балансу між свободою слова та відповідальністю за інформаційний контент. Висновки до статті акцентують на ролі блогерів у сучасному медіа-просторі України та визначенню напрямків для подальшого розвитку правових норм щодо їхньої діяльності.

У підсумку підкреслюється необхідність подальшого розвитку правових механізмів, що забезпечують захист і безпеку блогерів та інших медіа-учасників. Це є важливим для підтримання демократичних принципів і свободи слова в Україні.

Ключові слова: журналіст, блогер, блогосфера, правові засади діяльності блогерів, інформація, інформаційний ресурс, телекомунікації, телебачення.

Manzhula A. Legal regulation of blogging as one of the aspects of modern journalism in Ukraine

Summary

The article analyzes the legal regulation of blogging as one of the aspects of modern journalism in Ukraine. The legal aspects of the status, activities and responsibilities of bloggers, including their

impact on the media space and society, are covered. Both Ukrainian and international legal norms regulating the activities of bloggers are considered, including legislative acts, scientific sources and practical examples.

Particular attention is paid to the analysis of existing legal mechanisms for the protection of bloggers, their role in ensuring information security, and the need to modernize legal regulation to meet modern challenges. The article also examines the issues of bloggers' liability for disseminating false information and violating ethical standards of journalism.

The article suggests ways to improve the legal regulation of bloggers' activities in order to ensure a balance between freedom of speech and responsibility for information content. The conclusions of the study contribute to a better understanding of the role of bloggers in the modern media space of Ukraine and identify areas for further development of legal norms regarding their activities.

The conclusion emphasizes the relevance of the topic for the modern media space and the need for further development of legal mechanisms that ensure the protection and safety of bloggers and other media participants. This is important for maintaining democratic principles and freedom of speech in Ukraine.

Key words: journalist, blogger, blogosphere, legal framework for bloggers, information, information resource, telecommunications, television.

Список використаних джерел:

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Про свободу вираження поглядів та інформації: Декларація міністрів Ради Європи Прийнята 29.04.1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_885#Text
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992р. N 2658-ХІІ *Відомості Верховної Ради України*. 1992.N 48. Ст.650.
5. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32, ст. 314.
6. Досенко. А. К. Блогосфера як автокомунікативна технологія. Наукові записки Інституту журналістики. Том 57. 2014. Жовтень – грудень. С.229-229.
7. Карпенко О.І. Блогер як медіа особа. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2016.Серія «Право». Вип. 22.С.135-137.
8. Чекмишев О.В., Ярошенко Л.А. Основи якісного блогерства : навч.посіб. Київ: ФОП А.М.Рудницька. 2014. с. 48.
9. Тонкіх І. Ю. Функції блогів на сайтах Української Інтернет-ЗМІ. *Діалог*. 2012. Вип. 15. С. 341-350.
10. Мозгова Г.В., Мугдусієва Н.К., Чернишева А.С. Контент-маркетинг в корпоративному блозі. *Економіка і суспільство*. Вип.10. 2017. С. 897-903.